

БЪЛГАРСКИ СВЕТЦИ, ЦАРЕ, ГЕРОИ

КАК СА СЪТВОРЕНИ СЛЪНЦЕТО И ЗВЕЗДИТЕ

Когато бил малък Христос, все покрай баща си ходел и все за полите му се държал.

– Не ходи все по мене, чедо – говорел му Господ. – Седни си на земята, поиграй си с нещо.

И като слушал тия думи, веднъж малкият Христос слязъл от коляното на Бога и седнал на земята да си поиграе. Първата му игра била да копае с тесла земята и да си направи кал. От калта си направил топки за чудо и приказ и ги натрупал да се сушат.

Ходил Господ, шетал нагоре-надолу и наминал да види какво прави син Му. Като го видял изпоцапан от калта и по ръцете, и по лицето, застоял се да види с какво се е заиграл толкова.

– Море, защо така си се намазал бре, синко? – рекъл му. – Каква е тая кал, що си направил пред тебе?

– Топки за игра си правя, тате – рекъл му Христос.

– Добре си направил топки, чедо – рекъл Господ. – Ала защо са ти толкова много, какво ще правиш с тях?

– Ще си ги хвърлям, тате, нагоре и ще си играя с тях.

– Е, щом така ще си играеш – му рекъл Господ, – я хвърли ей оная, по-голямата, топка нагоре, да видим докъде ще я хвърлиш.

С голяма радост Христос послушал татко си, та грабнал голямата топка и я метнал нагоре към високото небе. С Божията благословия тя отишла много надалече, застанала на едно място и станала слънце. Начаса светнало толкова силно, че човешките очи не можели в него да погледнат. Сложил си и малкият Христос двете ръце пред очите, да не ослепее от слънцето.

– Е, синко, виждаш ли голямата топка как я направи да свети като слънце.

Я разхвърли всички топки нагоре, та и те като нея да станат.

– Да ги хвърля, тате, всички, ала те моля да направиш така, че да не светят толкова много като голямата топка, та не мога да гледам в нея.

– Добре, чедо, ти хвърляй топките, пък аз знам как да ги направя – му рекъл Господ.

Тогава Христос грабнал с двете си ръце всички топки и започнал да ги хвърля – наляво, надясно, нагоре, надолу. Всички се разпръснали по широкото небе и всяка застанала на мястото, както я благословил Господ. Една благоволил да бъде месечина, други – големи звезди, и най-малките – по-малките звезди.

Като видял Христос, че всичките му топки застанали високо и че няма с какво да си играе, започнал да хвърля земя от нивата към небето. Ала и тая земя Господ благословил и от нея станали най-ситните звезди. Ето

така се сътворил светът.

КАК СВЕТИ ИВАН ВЗЕЛ ОТ ДЯВОЛА ЗНАМЕТО

Ходили Господ, дяволът и св. Иван. Дяволът имал знаме, а Господ нямал.

Оплакал се Господ на св. Иван:

– Той е дявол и носи знаме, а аз съм Господ и не нося.

Св. Иван рекъл:

– Ще взема на дявола знамето!

Като ходили покрай морето, св. Иван се хвърлил и извадил пясък от дъното. Дяволът скочил и той да грабне пясък. Тогава Господ замразил морето и дяволът останал под леда. Скачал насам-натам, не може да излезе.

Намерил воденичен камък и си го наврял на главата. Бухнал с камъка леда, строшил го и излетял. Излетял точно когато св. Иван грабнал знамето и побягнал. Дяволът хукнал по него. Тичал, тичал, не могъл да го стигне.

Тогава хвърлил с ножа, та го закачил по крака. И рекъл св. Иван на Господ:

– Е, Боже мили, взех на дявола знамето, ала останах белязан, той ми издълба с ножа крака.

Господ му рекъл:

– Бъди спокоен, ще направя целия свят да има такива нозе.

И оттогава нозете на хората са издълбани. По-напред били равни.

СВЕТИ ГЕОРГИ И ЛАМЯТА

Свети Георги живял в края на трети век. Бил смел красив и войн от в армията на Римския император. / под линия: народът ни го нарича цар/ Имал всичко – богатство, чест и слава. И щял да живее дълго и щастливо, ако не защитавал открито християните и християнската вяра. Разбрал царят за това и заповядал:

– Викнете го при мен!

Викнали го и царят го попитал:

– Георги, научих, че проповядваш на християните?

– Да – казал той, – баща ми и майка ми са били християни, и аз съм християнин. Затова ще проповядвам на християнската вяра.

Тогава царят го изгонил и му казал:

– Да те няма тук! Ние ще си намерим друг човек.

Качил се Георги на кон и тръгнал нанякъде. Започнал да скита.

В едно царство имало една ламя. Змей, който бил заключил водата.

Всеки ден му откарвали по една мома на чешмата да я изяде и тогава да пусне вода на селяните. Когато Георги стигнал там, всички моми вече били изядени, дошъл ред на царската дъщеря. А царят, мила му е, ала няма как, не може да откаже. Откарвали я на чешмата и я оставили да чака да дойде змеят, да я изяде и да пусне водата на хората да пият.

Видял Георги момата, че плаче, и я попитал:

– Защо плачеш?

– Не ме питай, момко, защо плача – казала тя. – Тук е такъв редът. По един курбан да изяде змеят и тогава водата да пуска. Всички моми се

изредиха, всички младежи отидоха, сега е на мен редът.

– Слушай – рекъл той, – седни на чешмата да ти легна в скута да ме попошиш. Аз може и да задрема. Щом видиш, че идва ламята, ще ме събудиш. Аз ще се справя с нея.

Седнала тя до чешмата, той легнал в скута ѝ и задрямал. Като видяла, че идва ламята, царската дъщеря започнала да плаче. А ламята си казала: “Всеки ден по един, сега са ми двама.”

Като почнала да плаче, една сълза капнала на бузата на Георги и той се събудил.

– Защо плачеш?

– Ламята иде.

– Ти не се бой. Стой настрана.

Георги имал в себе си едно копие. Точно ламята зинала да налага момата, той замахнал с копието, ударил я и я премазал, а конят му я настъпил точно над гърдите. Ламята умряла.

Върнала се момата със смях в двореца, а царят я подгонил и ѝ вика:

– Защо си дошла? Селото ще умре за вода!

Казала му тя тогава:

– Татко, един момък ми спаси живота. Иди да видиш ламята как се е проснала на чешмата.

Царят викнал Георги при себе си и го надарил богато, учил за това синът на еврейския цар и казал на баща си:

МОМЪКЪТ КОСТАДИН И НЕСТИНАРИТЕ

Било много отдавна. Светът започнал да се множи, хората по земята станали толкова много, че Бог вече трудно се справял да следи земните им работи и да ги напътства. Имал нужда от помощник. Но как да го избере? Решил да изпита силата и юначеството на момците, за да открие кой ще е най-достойният за негов служител. Наклал силен огън и рекъл:

– Който го прескочи, той ще е.

Много момци се явили, мнозина искали да бъдат на Господ помощници.

Но един само успял да прескочи през високите пламъци. Не само прескочил, но започнал да играе в него. Тогава Бог казал:

– Този момък да се казва Константин.

А момъкът отвърнал:

– Сам ще ми бъде трудно, Господи. С една сестра до мен ще бъде по-добре.

В този миг една мома се втурнала в огъня и заиграла, също както него.

Нарекли я Елена.

Имената им до днес са на иконите, които нестинарите почитат и с които влизат в огъня.

ТРУДОЛЮБИВИ И МЪРЗЕЛИВИ

Веднъж Господ и св. Петър тръгнали да видят какво става по света. На

едно място дебел мъж лежал под сянка, ядъл ябълки и пиел ракия, а жена му копаела с мотика. Св. Петър се обърнал към Господа и му рекъл:

– Дядо Господи, не си наредил добре света!

Защо, Петре?

– Защо си събрал тия двамата? Гледай, колкото е жената работна, толкова мъжът ѝ е мързелив!

– Защото, ако не е жената, той ще умре от глад.

По-нататък минали покрай една градина. В градината дебела жена спяла на сянка, а мъжът предял и от време на време махал над нея с кърпа да я поразхлади.

– Господи, не си създал добре света! – пак рекъл св. Петър.

– Какво съм сгрешил, блажени Петре?

– Защо си дал на такава мързелива жена такъв добър мъж?

– Ако не е мъжът ѝ, тя ще умре от жегата и мухите ще я изядат.

ДЯДО ГОСПОД И СВЕТИ ИЛИЯ

Една сиромашка жена жънела на една чорбаджийка. Чорбаджийката взимала ръкойките, уж че много жъне. Пък дядо Господ и св. Илия гледали от небето. Ала св. Илия бил забулен с девет була, защото иначе виждал хората как правят пакости и гърмял. Дядо Господ, като гледал отгоре, позасмял се. Като се позасмял, св. Илия го запитал:

– Защо се смееш?

А дядо Господ му рекъл:

– Видях нещо на земята.

Св. Илия рекъл:

– Вдигни ми булата.

Най-напред Дядо Господ не искал, ала сетне му вдигнал деветте була. Св.

Илия като погледнал, гръмнал и убил чорбаджийката. Дядо Господ му рекъл:

– Ах, много прибърза. Аз щях да направя така, че да осиромашее и да жъне на сиромашкинята.

СИРОМАХЪТ И СВЕТИ ИЛИЯ С МАГАРЕНЦЕТО

Имало един сиромаш човек. На рамото си носел дърва от планината, продавал ги и се хранел. Като се връщал от дърва един ден, срещнал го св. Илия до един извор. Като се поздравили, седнал сиромашът да си почине. Добре, ала после не могъл да стане с дърветата, защото били много тежки, и помолил св. Илия да отиде при Бога и да му поиска едно магаренце, за да си носи дръвцата с него. Дожаляло му на св. Илия и се съгласил. Уговорили се на другата сутрин пак тук да се намерят, да му донесе вест от Бога.

Отишъл св. Илия при Бога и го помолил да даде на сиромаша едно магаре.

Господ го пратил да каже на сиромаша първо да се помоли за две магарета на комшията, а после и на него ще му даде едно.

Както се били уговорили, срещнали се на другия ден и св. Илия предал

на стареца какво бил рекъл Господ.

– Бре – рекъл сиромашът, – да се моля на Бога да даде на комшията ми две магарета, сякаш малко си има той. Не, не, св. Илия, нито за мене си искам магаре, нито пък на комшията две. Аз денем и нощем се моля на Бога да ги умори и тия, които си има комшията, а ти какво ми говориш.
– С тоя ум, старче – рекъл му св. Илия, – нито магаренце ще имаш, нито ще си добре, така ще си умреш и Божия рай няма да видиш. Така ми рече Господ.

СВЕТИ ИЛИЯ ЛЕЖИ БОЛЕН

Св. Илия се разболял и лежал на легло цели девет години. Цели девет години не появявал ветрец и не росил ситен дъждец. Тогава сестра му, св. Мария, тръгнала по света да дири лек за брат си. Срещнала я Св. Богородица и ѝ казала да му даде да пие мляко от кошута. Тогава ще оздравее. Така и станало.

Върнала се св. Мария. Отишла на върха на планината, където пасели кошути, и издоила една. Когато занесла млякото на брат си и той пийнал, оздравял веднага. Тогава станал, отключил морето, появил хладен ветрец и заросил дребен дъждец. Върнал се животът отново на земята.

СВЕТИ КЛИМЕНТ

Преди да погине българското царство от исполините, по времето на цар Борис, в Охрид живеели св. Климент и св. Наум. При цар Симеон св. Климент станал епископ на Главиница. Той без умора учил хората на новата им християнска вяра, учел ги да четат и пишат.

Св. Климент знаел също как се опитомяват диви плодни дръвчета, така че плодовете им да не са дребни и кисели. Донесъл в Охрид питомни овошки и започнал да ги присажда на местните дървета, та да дадат едри и сладки плодове. Понеже били присаждани, наричали ги “присади” и от тях и до сега има в изобилие само в Охрид, другаде не стават.

Не само дърветата се покорявали на светеца, но и камъните се размеквали от умиление, когато той минавал, та стъпките му се отпечатвали по тях. В Охрид има един камък, на който има вдлъбнати стъпки от обувки. Разказва се, че това са Светиклиментови стъпки. Разказва се също, че тогава св. Климент бил гонен от турците и веднъж се наложило да изкачи бързо рида на града. Понеже много се изморил, седнал да си почине и, като едва си поемал дъх, изпъшкал:

- Ох, рид!

Оттам останало и името на града - Охрид.

ЗА ДЕВА МАРИЯ

Един човек нямал деца и все си казвал: “Ако ми даде Господ чедо, на църквата ще го дам да служи.”

Станало така, че жена му забременяла и родила женско дете. Радвали се много майката и бащата и забравили да дадат детето в храм да се моли

и да се изучи. Минали 13 години. Момата растяла замислена, различна от другите. Една нощ на майката се присънило, че чува: “Вие обещаното не дадохте.” Завели тогава майката и бащата момичето си в един храм. Там имало един стар човек. Той я придружавал навсякъде, а тя все четяла книги и учела. Така минало време. Веднъж при нея слязъл ангел и е казал:

– Ще останеш мома и ще родиш син божи.

Момичето се изплашило и казало:

– Как мога да остана девица и да родя?

Тогава ангелът е дал да помирише една китка и тя заченала дете.

БОГОРОДИЦА И ПРЕМЕНИТЕ

Като била земна жена Богородица, ходела по земята от село на село и от град на град, за да я видят в какви дрехи е облечена, и да вземат жените пример от нея. И така, където минела, жените виждали как е облечена и си шиели и те същите дрехи. Като идела в друго село, Богородица обличала друг вид дрехи, с други цветове и украса. И жените там обличали другите дрехи, с други цветове и украса.

В трето село минала св. Богородица и там я видели жените в съвсем други дрехи и си направили и те същите. И по Божи благослов на жените от различните села им се паднало все различни дрехи да носят.

Ходела Богородица от село на село и от град на град, навсякъде я виждали в различна премсна. Така от нея е останало жените да носят във всяко село и във всеки град различни премени, в различни цветове и шарки, от различни платове.

ОСНОВАВАНЕТО НА ГРАД СОФИЯ

Турците разказвали, че София е била основана от София, дъщеря Юстиниановата жена /на цар Юстин II/, която също се наричала София. Тя лежала дълго време болна и с нищо не можели да я излекуват. По съветите на лекарите трябвало да иде на място с изключително здрав въздух и добра вода. В София намерила и двете. Като оздравяла, София решила да се отблагодари на изцелителното място. Съградила град, а сетне и черква и ги нарекла на името си. За нея разказват, как гонена от брат си, поискала да се скрие в черквата. Когато брат ѝ вече я стигнал при черковните врати и замахнал с ножа си да я убие, тя в миг изчезнала между вратите. Затова я имали за светица, която Господ спасил и взел при себе си на небето, заради скромния ѝ и благочестив живот

СВЕТИ ИВАН РИЛСКИ И ДЯВОЛА

Веднъж св. Иван Рилски се изкачил на върха на високия си камък. След време задрямал, а дяволът, който от много време търсил начин да го накаже за добрината му, като го намерил заспал, си рекъл:

– Ах, Иване, колко време стана, как те диря да те намеря заспал, та да си отмъстя!

Като казал това, блъснал го от камъка долу.

Иван паднал от високите стръмнини долу на земята и усетил, че се поударил тук–там по снагата. Като станал от земята, разбрал, че това ще е дяволска работа, тоз час се прекръстил, помолил се на Бога и рекъл:

– Господи, ако това зло ми е от дявола, помогни ми да изляза пак на върха, на камъка.

Тогава с божа сила, пробил камъка, минал през планината отвътре, изкачил се пак на върха и седнал горе.

Като видял това, дяволът се пукнал от яд.

Мястото, което пробил и през което се проврял Иван и до сега стои, и всички, които ходят, се провират през него – за здраве и да познаят грешни ли са или праведни. Които са праведни, минават лесно, а които са грешни, камъкът ги притиска. Чак като обещаят да направят някоя добрина, отпуска им се свободен проход, минават и се отърват.

ДВАМАТА БЛИЗНАЦИ

Един човек ходил за риба. Веднъж уловил една риба и тя му се примолила да я пусне. Той я пуснал, отишъл си у тях и си седял три дни.

Втори път отишъл, пак същата риба хванал. Тя пак му се примолила да я пусне. Пак я пуснал. Трети път отишъл и пак нея хванал. Тя му рекла:

– Чичо, сега вече не ме пускай, ами ме занеси у вас и ме изяжте с бабата и каквито кости останат, закопайте ги под яслата, дето яде кобилата.

Човекът я занесъл у тях и с бабата я изяли. А костите закопали под яслата, дето ядяла кобилата. Тогава жената родила две деца, а кобилата ожребила две жребчета. Едното момче кръстили Митре, а другото – Георги.

/под линия: легендата за двамата братя близнаци – Георги и Димитър не почива на истинските жития на светците Георги и Димитър, а на разположението на техните дни в стопанския календар на предците ни. Според него техните празници разделят годината на две – пролет и лято – есени зима./

Раснали децата, пораснали, станали силни и смели юнаци. Няма като тях по красота и сила никъде по света. Един ден взели кончетата, вече коне вихрогони, дето никой не можел да надбяга, и тръгнали на път.

Георги рекъл на Димитър:

– Брате, близнако, аз ще тръгна на тая страна, а ти тръгни на другата.

Когато видиш от някоя стреха да капе кръв, да знаеш, че съм умрял.

Разделили се двамата братя близнаци. Веднъж Митре видял, че от една стреха капе кръв, та отишъл към Георгиевата страна да види какво е станало. Георгево конче, като видяло Митровото, почнало да цвили. Ламите били изяли Георги. Димитър успял да се пребори със страшните чудовища и те му дали душата на Георги. Тогава той му разказал какво се случило. После двамата си яхнали конете и литнали към небесата,

станали светци.

СВЕТИ АРХАНГЕЛ И НЕКРЪСТЕНОТО МОМЧЕ

/Под линия: Архангел означава пръв сред ангелит, ангелът с деветте ангелски чина. Народът ни превръща званието в име и по народному нарича архангел Михаил просто Рангел. /

Имало едно време едно бедно момче. Никой не искал да го кръсти и то двацет години седяло некръстено. Рекло на майка си:

– Майко, дай ми една торбичка с малко хляб, ще тръгна да си търся кръстник.

Дълго време вървяло, никого не срещнало. Накрая видяло св. Архангел.

Той попитал:

– Къде си тръгнало, момче?

– Тръгнал съм кръстник да си търся.

Тогава св. Архангел казал:

Аз ще ти стана кръстник. Където отидеш, аз ще ти се явявам. Ще ти дам богатство, ще те направя доктор. Като идеш при някой болен, аз ще ти се явявам. Ако видиш, че седя при главата на болния, няма да му дадеш лекарство. Ако видиш, че седя при краката, ще му свариш малко трева и ще му вземеш сто гроша.

Момчето дълго време правело докторлък, спечелило много, оженило се. Днес тъй, утре тъй, дошло време и той да се разболе. Като лежал, кръстникът дошъл при него и седнал при главата му. А той рекъл на жена си:

– Жено, обърни ме обратно, дето са ми краката, там да ми е главата.

Жена му го обърнала, но и св. Архангел се изместил и пак седнал при главата му. Така много пъти. Най-сетне той казал на жена си:

– Дай ми една торба хляб и малко пари, че излизам да вървя.

Отишъл в една пещера да се скрие от кръстника си. Св. Архангел го намерил в пещерата и му рекъл:

– Кумец, какво търсиш тук?

– От тебе се крия, кръстник – рекъл той.

– Не бой се, върви с мене.

– Много ожаднях, кръстник, къде да идем за вода?

– Да вървим, кумец, аз ще ти намеря чешма.

Отишли до една чешма, навел се да пие вода. Както пил, и св. Архангел му взел душата. Тръгнала душата му със св. Архангел и рекла:

– Кръстник, как ми олекна. Дали парите си забравих или хляба?

– Върни се, кумец, вземи ги.

Като се приближили, душата рекла:

– Ей, кръстник, там се е простряла една мърша, потресох се от нея.

Тогава св. Архангел му рекъл:

– Това е тялото ти.

И литнали бързо нагоре.

АРХАНГЕЛ МИХАИЛ ВЗИМА ДУШАТА НА СИРАЧЕТА

Господ проводил Архангел Михаил да вземе душата на една вдовица, която имала шест деца, сирачета. Като отишъл Архангел Михаил, взел да се чуди: ако вземе душата на майка им, тези деца ще тръгнат по улиците немили-недраги, няма кой да ги храни. И той взел на шестте деца душата, а майка им оставил. Като се върнал при Господа, Господ го попитал:

– Какво направи, Михаиле?

Боже – рекъл, – като отидох в къщата на вдовицата и видях тези шест деца невръстни, рекох си, ако взема майка им, няма кой да ги закърпи, няма кой да ги опере, няма кой хляб да им омеси. И като гледах, гледах, реших, че е по-добре техните души да взема.

Господ не му казал нищо. Излезли и отишли на морето. Господ казал на Архангел Михаил:

– Влез в морето и извади едно камъче.

Архангел Михаил влязъл и извадил едно камъче от дъното на морето.

– Разчупи това камъче – рекъл му Господ.

Разчупил камъчето и намерил няколко червейчета вътре. Тогава Бог попитал:

– Тези червейчета кой ги храни?

Архангел Михаил казал:

– Ти, Боже!

– А ти защо помисли, че няма кой да храни на вдовицата децата, че взе техните души, а не на майка им! Който храни тези червейчета, той ще храни и децата.

СВЕТИ АНДРЕЙ И МЕЧКАТА

Имало някога един отшелник на име Андрей. Той живял съвсем сам в планината. Имал си една нивица, работел я, орал земята, отглеждал си сам всичко, което му трябва. Но веднъж една мечка изяла единствения му вол. Разсърдил се самотникът светец и причакал мечката. Дълго се борил с дивия звяр, накрая успял да го победи. Хванал мечката и я впрегнал в ралото. Оттогава мечката му се подчинява, а св. Андрей е нейният господар. Това е другото негово лице – на митичен юнак, победил дивата природа в лицето на мечката, впрегнал я да оре и да създава по реда и законите на човешкия свят и култура.

СВЕТИ НИКОЛА И ЛОДКАРЯТ

Веднъж един лодкар навлязъл много навътре в морето. Появила се буря. Тогава той започнал да се моли на св. Никола да го спаси и наистина се спасил. За благодарност принесъл курбан – шаран на св. Никола. Оттогава трябва да е останало и поверието, че когато се прави нова лодка, в нея е добре да се вгради иконата на св. Никола – да пази от бури

и прекеждия. И също, когато тръгват в открито море, пак с неговата икона напред да е.

ВЪЛШЕБНИЯТ СВИРЕЦ ОРФЕЙ

В онези стари времена, когато потомците на Бързоногия цар Бързак отглеждали вече по нашата земя лозята, наврѣх Родопа планина живеел вълшебният певец и свирец Орфей. Той огласял планината с лирата си и всичко живо го слушало. Тѣжно свирел той за своята красива любима, която на два пъти бил загубил. Силно страдал Орфей, когато любимата му умряла и душата ѝ отишла в царството на сенките. От мъка по нея отишъл в царството на мъртвите за да я измоли отново за света на живите. Хадес, покорен от неземната музика на Орфей, му разрешил да го стори, но поставил едно условие – докато извежда любимата си на белия свят, да не се обръща назад и да я поглежда. Но той я погледнал миг, преди да прекрачи в царството на белия свят и душата ѝ отлетяла завинаги в царството на сенките.

Орфей бил съкрушен и плакал неутешимо. Цялата планина потънала в траур. От сълзите, които пролял певецът, от Родопите изврели седем извора. До преди триста години хората ги наричали Орфеевите кладенци, показвали ги на пътниците, минаващи по Трояновия друм от София за Пловдив и разказвали чудната и тѣжна история на Орфей. А в Родопите и до днес могат да се срещнат хубави жени и невести на име Орфенка, а също и мъжките имена Орфен, Орфан. В с. Сатовча знаели къде са руините на разсипания Орфеев град, а също и различни песни и разкази за древния тракийски певец.

КОШУТАТА, КОЯТО ПРЕВЕЛА БЪЛГАРИТЕ ПРЕЗ АЗОВСКО МОРЕ

Българите били доведени в днешните български земи от една кошута. В началото те живеели зад Азовско море и се делели на бели и черни. Белите населявали северните земи, до река Волга, а черните били на юг от тях. Макар, че произходът им бил един, казват че кръвта им била различна. Черните българи имали черна и гъста кръв, а белите – светла и рядка. Черните били по-добри ловци и войници. Всеки ден те излизали на лов за сърни и елени. Вярвали, че прадедите им произхождали от един елен и затова еленът бил свято животно за българите. Случвало се понякога седмици на ред ловците да не уловят нищо. Тогава някой елен-спасител излизал кротко от гората и лягал да се принесе в жертва.

Българите знаели, че на запад, зад Азовско море живеели други, по-богати народи и че там има плодородни земи и обширни пасища, но нямало как да преминат морето. Един ден като ловували, попаднали на една бързонога кошута, която тичала пред тях така че и най-бързият кон или куче не можели да я стигнат. И още по-чудно било, че не бягала към гората да се скрие, а се спирала, обѣщала се към преследвачите си и чакала да я настигнат на една стрела разстояние, после отново литвала напред. Ловците ядосани от тази непонятна игра, още по-яростно препускали на конете си,

но все не успявали да я стигнат. Същото се повтаряло много пъти. Кошутата сякаш се подигравала на преследвачите си. Можела спокойно да поеме на юг към планината, да се скрие и изчезне от погледа им в непроходимите ѝ гори и пропасти, ала обърнала на запад, по открития и равен път към морето. Бягала пред тях, спирала се да ги изчака, после отново хуквала, сякаш ги водела нанякъде. Ловците започнали да се питат:

- Къде ни води тая кошута?
- Отива право в морето
- Да не е решила да се дави?

Кошутата наистина стигнала брега на Азовското море и нагазила във водата. Не плувала, а ходела по дъното. Значи било плитко! Ловците спрели на брега. Спряла в морето и кошутата и обърнала глава към хората.

- Тази кошута иска да я следваме.
- Навярно знае брод през морето.

И ловците се решили и влезли с конете си в морето. Водата стигала едва до стрепената. Кошутата вървяла напред, българите я следвали. Тогава разбрали, че тя наистина знае брод.

Брегът зад българите изчезнал, но пред тях вече се виждал другият бряг. Кошутата стъпила на него, обърнала се за последен път към хората и изчезнала. А българите се озовали в плодородна земя с богати пасища, гледали я възхитено и се радвали на открития нов свят. Върнали се по същия път при своите, за да преведат и тях през брода на морето към новите им земи. Кошутата и този път вървяла отпред и ги водела по пътя. Довела ги до плодородните днешни български земи, показала им място за новата им родина, в което да живеят по-добре и по-богато. Елените, които се родили от нея, също помагали на народа ни. Те излизали всяка година по веднъж и идвали при хората, които с благодарност приемали тази доброволна жертва - закрила. Вярва се, че правят това и до днес.

МЪДРОСТТА НА ХАН КУБРАТ

В старата си родина българите имали силна и голяма държава. Начело на нея стоял великият хан Кубрат. Той имал петима сина юнаци със смели сърца и бърза мисъл. Те били негова гордост и опора, но и негова грижа за утрешните дни. Знаел старият хан, че синовете му ще поемат управлението след неговата смърт. Знаел също и че докато са единни като петте пръсти на ръката си, ще са силни и никой враг няма да може да ги победи. Но се страхувал, че властта може да ги раздели.

Тази мисъл го измъчвала много. Когато усетил, че приближава последният му час и е дошло време да отиде при дедите си, хан Кубрат заповядал да извикат синовете му и да му донесат един сноп пръчки, завързани с лико.

Събрали се петимата юнаци с наведени глави и зачакали да чуят последната воля на баща си. А той станал от леглото си, вдигнал ръка към небето като за клетва и благослов и рекъл властно:

- Извиках ви да видя силата и мъдростта на всеки от вас. Виждате ли този сноп пръчки? Кой от вас ще го вдигне и счупи?

Петимата братя се спогледали с усмивка. Лесна работа, един сноп пръчки! Пристъпил първият, вдигнал снопа с лекота, хванал го от двата му края и го огънал като лък. Снопът само изскърцал и се огънал, но останал цял и невредим. Засрамен от неуспеха и зачервен от налягане първият син го предал на втория. Той също напрегнал всичките си сили и също не успял. После опитал третият, четвъртият, петият. Изредили се всичките му синове, но никой не успял да счупи пръчките. Върнали се до леглото на баща си засрамени.

Тогава хан Кубрат станал с усмивка, стар, болен, на прага на световите, и вдигнал снопа. Спогледали се синовете му. Не вярвали, че с треперещите си пръсти старият им баща ще направи онова, което техните силни и юначни ръце не успели. Старият хан вдигнал снопа, но не се опитал да го пречупи, а само отвързал ликото и пръчките се разпилели в краката му. А той започнал лесно да ги чупи една по една и да ги хвърля настрани пред очудените погледи на синовете си. Тогава им казал:

- Разбрахте ли поуката. В единството е силата! Ако сте единни и най-силният враг не ще може да ви победи. Разделите ли се, като пръчките на пречупения сноп, ще бъдете прекършени един по един и врагът ще завладее земите ви. Не се делете един от друг и живеете заедно, за да не бъдете роби никому и българската държава да пребъде във вековете.

Синовете слушали с почит и възхищение думите на мъдрия си баща. Запомнили ги завинаги, предали ги на децата си, на народа си. Думите се предавали от уста на уста и останали през вековете чак до наши дни.

ХАН ИСПЕРИХ И МАРТЕНИЦАТА

Въпреки завета на бащата, след смъртта на хан Кубрат синовете му се разделили. Един от тях останал при Волга, друг се спуснал към Македония, трети преминал Дунава и основал днешна България. Това бил Исперих, наричали го Аспарух и в негова чест основали град Исперих в Лудогорието.

Като основал държавата си, Исперих я обградил с дълбок окоп, за да я брани от враговете, измаилтяни, които напирали по петите му.

Исперих имал една сестра, която много обичал. Когато тръгвал с дружината си на път през Дунава, тя откъснала един бял конец от ризата си и му го дала за спомен. Поръчала му, като стигне в далечните земи отвъд реката, ако там тече мед и мляко, да ѝ го върне бял и чист, в знак, че е намерил щастлива земя. Ако пък по нея тече кръв, да потопи конца в нея и пак да ѝ го върне, за да знае, че води битки с люти врагове.

Намерил хан Исперих щастлива земя, в която от всичко имало в изобилие, и мед и мляко, но и много кръв трябвало да пролее докато я отвоюва. Искал да съобщи това на любимата си сестра, но между новата и

старата им родина пътят бил затворен от многобройни врагове, не можел вестител да прати, не можело пиле да прехвъркне.

Всяка вечер хан Исперих се прибирал в двореца си и с горчиви думи изливал жалбата по сестра си. Сутрин чувал под прозореца си чуруликането на една лястовичка, която вече била отгледала лястовичетата си и се готвела за далечен път. Когато дошло време да отлита, тя почукала на прозореца с клюнчето си и проговорила на хана с човешки глас:

- Дай ми конеца, аз ще го отнеса на сестра ти!

Зарадвал се хан Исперих и подал на птичето един бял и един червен конец, за да знае сестра му, че е намерил щастлива земя, но и че с много кръв я е отвоювал. Захапала лястовицата с човчицата си двата конеца и полетяла към старата родина на хана. Когато стигнала бащиния му дом, кацнала на прозореца на сестра му и разказала с човешки глас за новото царство и за жалбите на хана. А сестрата поела двата конеца, слушала и плакала от радост и от жалост.

Когато напролет дошло време лястовичката пак да отлети към земите на брат ѝ, сестрата взела китка цвете и я осукала с бял и червен конец. Дала я на лястовичката да я отнесе на брат ѝ в знак, че е получила известието му.

Лястовичката донесла цветето и изчуруликала под прозореца на хана. Той се зарадвал и поел свидния подарък. Цветето закичил на гърдите си, а белия и червения конец, както били осукани, завързал на ръката си, да го пази сестринската обич от беди и проклетия. После погледнал резките на календара. Било първи март, началото на годината, както тогава пресмятали.

- Този ден трябва да се запомни от моя народ! – казал ханът и заповядал всяка година на първи март млади и стари в царството му да се закичват с бели и червени конци. Те трябва да напомнят не само за любимата му сестра, останала далече в прародината на българите, но и за земята ни – плодородна и изобилна като мед и мляко, но отвоювана с много кръв и тежки битки. Тази земя трябва да се цени и пази.

Така се появили мартениците. Оттогава, от основаването на българската държава до ден днешен на първи март всички българи се закичват с бели и червени мартеници, за да си спомнят за хан Исперих и щастливата българска земя.

ЦАР КРУМ, ПОБЕДИТЕЛЯТ НА ГОРДИЯ НИКИФОР

Цар Крум често воювал с гръцкия цар Никифор. Когато веднъж Никифор изпратил царската хазна с един свой генерал да събира войска срещу България, Крум убил генерала при с. Струмица, разгонил цялото му войнство и заграбил хазната. Тогава разгневеният Никифор събрал безчислено войнство и тръгнал срещу българската столица. Крум поискал мир, но Никифор не искал и да чуе. Ограбил царския дворец и опустошил столицата Плиска. После натоварил плячката и потеглил на юг през Ришкия проход. Тогава Крум казал: “Като не щеш мира, ще намериш секира!” и заповядал да заградят в капан тесните места на прохода.

Изграждането на капана за гръцката войска възложили на дружините, които пристигнали от горите към Разград, затова техните потомци и до днес се наричат “капанци”.

Когато Никифор повел войските си към тясната клисура, на небето се появило знамение - две комети с лунен образ изгрели и ту се събирали, ту се разделяли. Много скоро гърците навлезли в най-тясното място и Крумовите войници налетели като порой над тях със страшни викове. Никифор пребледнял и казал:

- И прилепи да станем, пак не можем да прехвъркнем!

Оттогава името на селото, до което се намирали, останало Прилеп. Българите изсекли гръцката войска и затова и досега мястото се нарича Гръцка сеч. В с. Жеравна и до днес се разказва, че това станало в местността Гръчки дол. Гордият Никифор бил убит.

- Като не щеш мира, на ти секира! – казал Крум и заповядал да му отсекаат главата и да направят от нея златна чаша, с която пиел вино на царските пирове. Когато вдигал чашата за наздравица, той се провиквал:

- Наздраве, дружина, с Никифоровата кратуна!

Крум бил не само силен, но и далновиден цар. Според записано старо предание, когато победил аварите, запитал ги:

- От какво погина вашата държава?

Те му отговорили, че се навъдили клеветници, крадци, рушветчи, лъжци и пияници. И Крум издал закони против тия злодейци и заповядал да изкоренят лозята. Тия Крумови закони са първите в историята на България.

ЗАВЕТЪТ НА ОСЛЕПЕНИЯ ЦАР ВЛАДИМИР

Когато цар Борис първи покръстил българите и се оттеглил в манастир, оставил на престола сина си Владимир. Но когато Владимир отново се обърнал към езическата вяра, Борис сурово наказал неподчинението му – ослепил го и го затворил в непристъпна крепост, над пресъхналата днес река Паламара при с. Владимировци, а на престола сложил по-малкия си син Симеон.

Всяка сутрин и вечер затворникът слушал черковните камбани, които призовавали християните за молитва. Борис заповядал пред портата на крепостта да издигнат голям каменен кръст, и ако синът му се покае до края на дните си, да го погребат под него. Ако ли не – да го заровят извън крепостта без знак и следа, за да не се запази никакъв спомен за него.

В скръб минавали дните от последните години на цар Владимир. Тежко изкупувал той вината си. С тъга посрещал изгревите, с тъга изпращал и залезите на слънцето, и всеки път, когато минавал покрай каменния кръст плачел с кървави сълзи. Едничката му радост била да слиза от крепостта до изворчето, опипвайки каменните стени и пътя наоколо, и да плиска с бистра вода потъмнялото си лице. Хората го гледали със състрадание и нарекли извора под крепостта “Извора на слепия”. А крепостта и селото нарекли Владимирови.

До последния си ден ослепеният цар Владимир посрещал и изпращал слънцето със звъна на камбаните, но нито веднъж не се прекръстил. Когато, обаче, усетил, че дните му са преброени, влязъл в една от църквите и се покаял. И оставил завет: да го погребат под кръста – символ на новата вяра на баща му, а в средата на камъка да издялат слънце – символа на старата вяра на дедите му, за да се знае, че коренът на потомците, които ще дойдат след тях, не е от вчера, а от векове. Свещениците попитали:

- Няма ли това да е грешно?

А слепецът отговорил:

- Кое е грешно и кое не – може да отсъди само времето.

Изпълнили завета на слепия цар Владимир и изрязали в средата на надгробния му кръст едно каменно слънце, което да свети над душата му и да напомня, че коренът на живота идва от далечно минало. А кое е праведно и кое грешно, отсъжда само времето.

Времето отсъдило село Владимирово да стане крепост на християнската вяра. Но и вярата на дедите не изчезнала безследно. Запазила се от поколение в поколение, със слънцето, изсичано по каменните надгробни кръстове. И така било докато в земята ни не нахлули завоевателите османци – друговерци. Те сринали Владимирово и съборили църквите, а населението му почнали да обръщат във вярата на полумесеца. Под смъртна заплаха много от жителите на селото станали мохамедани и започнали да слагат на гробовете камъни с издялана чалма вместо кръст. Но в средата продължавали да дялат каменни слънца. Споменът за старите корени на местните родове не изчезнал. Заветът на слепия цар Владимир се спазвал. Никой от не дръзвал да разруши старите християнски гробове с кръстове и каменни слънца по средата, които се показвали над бурените и тревите чак до средата на миналия век, когато гробищата били разорани. А когато питали старците за знаците по надгробните камъни, те отговаряли:

- Това са знаците на владимировци!

И разказвали легендата за Извора на слепия, който сега е под водите на язовира, за пленения цар Владимир и за завета му за далечните корени на нашите родове. А когато ги питали коя е правата вяра, казвали:

- Това само времето отсъжда.

ПАТРИАРХ ЕВТИМИЙ

Когато цар Иван Шишман напуснал Търново, последната надежда за защитниците му останал патриарх Евтимий. Градът бил обсаден отвсякъде, но българите се защитавали отчаяно. Врагът успял да премине отвъд стените на крепостта едва когато един жид /евреин/ предателски ги превел през таен вход и се покрил навеки с позор. Векове наред по-късно над гроба му /жидов гроб/ на Орловец народът ни хвърлял камъни и проклинал и него и целия му род.

Когато влязъл в града, завоевателят подложил на грабеж и поругание всички домове и църкви. В една от тях събрал всички първенци на столицата

и ги избил. Патриарх Евтимий не бил с тях. Той се явил пред турчина и викнал с укор:

- Несправедливецо, защо унизи моето достойнство? Първо мене трябваше да убиеш. Пастирът трябва да върви пред овците си и бащата пред децата си!

Разгневен завоевателят извикал палача и му заповядал да изведе светия старец на градската стена, да съблече патриаршеските му одежди и да го посече пред очите на целия народ. Народът излязъл да гледа. Палачът съблякъл одеждите на патриарха и го покачил на стената. Всички наоколо притихнали. Пълна тишина легнала над Царевец. Патриархът вдигнал в молитва ръце към небето. Палачът замахнал с ятагана. Глух звук на ужас се изтръгнал от хиляди гърла.

Ужас се появил и в очите на завоевателите турци. Както била издигната за удар десницата на палача, така си и останала скована и неподвижна, вкаменила се. Българите паднали на колене пред божие чудо. А светият старец прострял ръце над тях за благослов. И сбралият се народ заплакал в умиление и радост. Тогава ръцете на палача бавно се отпуснали и раздвижили. Паднал и той на колене пред светия човек и целунал полите на дрехата му. А патриарх Евтимий слязъл от крепостната стена и се отправил към черквата. Народът вървял след него и възхвалявал чудото божие.

Турците се уплашили от поличбата и решили да не убиват духовния водач на търновци, но да го изпратят на далечно заточение. Дошъл денят на раздялата. Било плач и сълзи. Плачели дори и камъните на града. Народът следвал своя патриарх по целия път чак до с. Плачковци. Старецът вървял, придружен от стражата, подпиращ се на патриаршеския си жезъл, облян в сълзи. Мъжете падали в краката му, жените целували ръцете му и слагали децата си пред него да ги благослови. Които не можели да се доближат, гледали да се допрат до дрехата му, а зад него скубели тревата, по която е стъпвал.

- Кому ни оставяш, отче свети!

- Оставям ви на Господа, сега и вовеки!

Над Търново и над България се спуснал черният мрак на робството.

КРАЛИМАРКОВАТА СИЛА

Крале Марко работел заедно с чичо си, защото бил сирак и нямал баща и майка. Когато веднъж отишъл на ливадата да коси, чичо му му занесъл ядене и видял, че Марко спи под една круша. Като дишал Марко, крушата се свивала нагоре и надолу. Чичо му се уплашил от голямата му сила и решил да се разделят. Марко не искал ни стока, ни имоти. Той поискал да си има само шугавото конче, което се ожребило, когато бил коняр. При раждането кончето било толкова силно, че когато сучело, прескачало майка си от двете страни. След това Марко се отделил от чичо си и станал голям юнак. Завладял всички пристанища на Дунава и голяма земя във Влашко.

...

Крали Марко бил силен, буен мъж. Той имал силно конче, сърцато. Дето стъпело, стъпките му по канарите ставали бели или се образували кладенчета и от тях избликвала вода. Където минело, навсякъде се оставяли копитата му. Марко така е отбелязвал докъде му е държавата. И до днес още си личат неговите стъпки.

...

Преди много години Крали Марко идвал в Сливен. И нали бил грамаден човек, надвишавал и Балкана. Из сливенското поле вървял и без дори да се протегне, връзвал юлара на коня си за Халката (огромна скала в Балкана). То наистина Халката е сякаш таман за връзване направена. Но само на Крали Марко е била според боя и затуй само неговият кон е бил връзван там.

...

Има една местност – Трапезите, в Троянския балкан. Под нея е Синият вир, в който се къпел Марко. Той прескочил до връх Чучул и оттук, като се разкراчил, стъпил на Дунава да пие вода. Единият му ботуш събирал двеста кофи жито.

...

Единият крак на Крали Марко бил на Мара Гидик, а другият – на връх Ботев в Стара планина. Главата му подпирала облаците.

ГОСПОД ВЗИМА СИЛАТА НА КРАЛИ МАРКО И МУ ДАВА ПОВЕЧЕ УМ

Като станал юнак над юнаците, един път Крали Марко казал:

– Ех, да има земята дръжка, ще я обърна, що е отгоре, ще отиде отдолу! Добре, ала дядо Господ го чул и се уплашил да не би да се опита да обърне земята и да избие хората на нея. Помислил да му намали от силата и тръгнал един ден с кон пред Крали Марко. В ръцете си държал една торба с пръст, толкова тежка, че никой не можел да я носи. Оставил торбата на пътя и рекъл на Крали Марко:

– Я иди, момче, и ми донеси мойта торбичка!

Марко отишъл, вдигнал торбата и я донесъл. И Господ го попитал:

– Тежка ли е торбата?

Той казал:

– Не е .

Тогава дядо Господ рекъл:

– Слушай, момче, ти щом тая торба носиш, още по-големи чудеса ще направиш. Я по-хубаво наполовина да си силен и наполовина хитър! Хитрината да ти помага.

И така си останало. Марко изгубил половината си сила. Дето със сила не успявал, с хитрина се борел и пак всякога побеждавал.

КРАЛИ МАРКО И ТРИ СИНДЖИРА РОБИ

Било Великден, светла неделя. Подранил Марко на черква в София да

иде. А майка му го уговаря и заклина да не носи оръжие в черква, че е буен и немирнен, а при комка кръв се не пролива. Викнал Марко към невестата си Елена:

Стани, либе, вода да ми донесеш и нова премяна, да си чисто лице измия, да се чисто преоблека, на църква на литургия да ида. Оправи и Шарко, добра коня, само оръжието ми недей да слагаш!

Елена донесла вода, изнесла и бяла премяна. Ала като оправяла Шарко, скришом сложила сабята му в гривата на коня и жално рекла на кончето:

– Шарко, добро конче, добре Марко да ми пазиш. Ако ли го в неволя видиш, да разпръснеш тази вита грива, да издрънка сабя дипленица, да я види Марко Кралевити и с нея себе си да пази!

Тръгнал Крали Марко, минал през поле широко. Стигнал в гора зелена, а гората била навред повехнала и посъхнала. Марко я запитал:

– Що си, горо, редом повехнала, дали ми те секира посекла, или ми те слана осланила? Или вдовица през теб е минала и превела девет сирачета, кое гладно, кое за вода жадно?

Гората на Марко отговорила:

– Нито ме е слана осланила, нито ме е секира посекла, ни вдовица през мене минала и превела девет сирачета. Минаха триста чохадори (царски служители, чиновници от султанската свита) и петстотин млади еничари. Караха три синджира роби: първи синджир – все отбор момчета, втори синджир – все отбор девойки, трети синджир – все отбор невести. Със момчета момче небръснато, с девойки мома неплетена, с невести мома нелюбена. Затова съм редом повехнала, повехнала и посъхнала.

Марко запитал:

– Дали са далече, или са наблизо!

– Стигнаха са река Ситница, вода пият на чешма Дреница, а на роби и капка не дават!

Подкарал млади Крали Марко коня си, настигнал триста чохадари и петстотин млади еничари и ги подминал. Провикнала се от синджири девойка:

– Леле, Марко, леле, побратиме, и ти ли ме, Марко, заминаваш? Свали чизма и водица дай ми, че гърло ми е изгоряло!

Марко попитал:

– Откъде си, моме, и чия си? Откъде си, та Марко познаваш?

– Не помниш ли, Марко, побратиме, кога се биха турци и българи, и ти, Марко, млад войник отиде, та се върна със седемдесет рани. Тях ги мойта майка излекува, а сестра ми кърпи переше. Аз ти, Марко, студена вода носех!

Познал я Марко Кралевити:

– Ти ли си, сестро Каталено?

– Та аз съм, Марко побратиме!

Тогава казал на турците:

– Я вземете всички по жълтица, та пуснете три синджира роби!

– Път си гледай, непознат делийо (луда глава, буен младеж), и за тебе празна халка има!

Дожаляло му, че не носи сабя и оръжие. Ала Шарко разпуснал витата си грива, издрънкала сабя дипленица. Подгонил Марко триста чоходари и петстотин еничари млади, кого стигне, никого не жали. Биел Марко наляво-надясно, погубил ги до един. Освободил три синджира роби. На всички по жълтица дал и им рекъл:

– Я вземете всички по жълтица! Кой е гладен, хлебец да си купи, кой е жаден – водица да пийне, идете си кой откъде е.

И пак за София тръгнал. Стигнал, ала не искал в църква да влезе. Калугерът го попитал:

– Що си дошъл, а в църква не влизаш, непознат юначе?

Марко отговорил:

– По пътя ме лоша среща срещна, божи калугере, застигнах три синджира роби. Аз съм роби отробил и погубил съм триста чоходари и петстотин млади еничари. А ми е майка казвала, че пред комка кръв се не пролива!

Тогава калугерът му рекъл:

– От кон слизай и в черква влизай, че си много добро направил и три синджира роби отробил!

ПРЕДАНИЕ ЗА КАЛИАКРА

Един от прозорците на старата крепост се наричал “Кърк къзя капасу”, което значи врата на 40-те моми. Оттам по време на обсадата се хвърлили 40 девойки – все знатни болярски дъщери.

Когато турците навлезли във външния двор на крепостта, бойците се оттеглили по бойниците на вътрешната крепост. Ужас обхванал хората. Жените се струпали в църквата да търсят закрила от Божията майка, а мъжете копаели ями и криели в тях скъпоценности. Младите бранели града с лъкове и стрели.

Тогава 40 девойки се събрали в широката горница на крепостта. Оттам към пропастта над вълните гледал широк прозорец. Най-смелата сред девойките била Калиакра. Тя рекла:

- Дойде часът на изпитанието. Позорът след час ще нахлуе при нас. Какво ще изберем? Чужда вяра и чужди робини или да загинем чисти и неопетнени.

- Ще умрем чисти и неопетнени – отговорили момите.

- Ще се хвърлим от този прозорец в морето, но за да не се уплаши някоя от нас, ще сплетем косите си в едно и ще скочим заедно.

И девойките бързо заплитали косите си. По улиците на крепостта вече се чували писъците и крясците на подгонения и ужасен народ, завоевателят нахлувал отвсякъде в крепостта. Турците се струпали под самия прозорец, когато отгоре се чула командата на Калиакра:

- Хванете се за ръце и всички заедно...

40 девойки полетели надолу пред смаяния поглед на поробителя. Когато потънали над бесните и ревящи вълни, над морето се извили 40 бели чайки. Това били душите на девойките, загинали в копнежа си за волност и свобода. А телата им се превърнали в 40 пъргави тюлени, които денем се криели в подводните пещери на скалите, а нощем, когато имало луна, излизали да плачат. Скалата нарекли Калиакра.

МАЙСТОР ЛАЛЕ

Едно време българите били големи майстори строители. Когато турците захванали прават джамия в Одрин, викнали за нея майстор Лале от Сакар. Ала били решили, като вдигне джамията, да го убият, да не може да построи друга толкова хубава. Разбрали чираците това и казали на майстор Лале:

- Майсторе, като направиш джамията ще те убият.

Рекъл им:

- Няма да се дам да ме убият!

Вдигнал той джамията и на високото написал на български със златни букви “Майстор Лале”. Работата му вече привършвала и той като се подписал, си направил на върха едно аеропланче. Но то не било като днешните, самолети, а крила, слепени от птичи пера и трева. Лепил, лепил, станали големи и хубави крила, с които можел да хвърчи.

-Аз няма да се дам да ме убият. Сам мога да падна и да се убия, ала жив няма да дам.

И като свършил цялата работа, качил се на аеропланчето да полети и да избяга с него. Добре, ала имало едно буболече което рязало, рязало, отрязало едното му крило. И като го отрязало, майстор Лале паднал и се убил.

ИНДЖЕ ВОЙВОДА

Едни жени копаели нивите край селото, а един старец ги пазел. Минал оттам Индже войвода и рекъл:

- Дядо, защо пазиш тези жени?

- Абе дядовото - отговорил старецът, – яви се един Индже войвода, коли, беси, мъжко не оставя!

Тогава Индже войвода му казал:

- Вземи тези жълтици, на всяка жена на мотиката, по една да оставиш!

И си заминал. Оттогава започнал да закриля народа и да го пази от турците.

ПАНАЙОТ ХИТОВ БЛАГОДАРИ ЗА ПЕСЕНТА

Едно лято жетварки жънели на Габарова поляна и една от тях запяла песента “Панайот Бойка думаше”.

Панайот Хитов бил наблизно в гората и чул песента. По едно време жените забелязали, че един човек с големи мустаци иде към тях. Най-напред се уплашили, ала го видели, че не е сърдит и се успокоили. Мъжът дошъл до тях и попитал коя жена е изпяла песента. Казали му, а той извадил една жълтица, дал ѝ я за подарък и си отишъл.

СЪКРОВИЩАТА НА ПАНАЙОТ ХИТОВ

След Освобождението банките станали български. Турците си отишли от земите ни, а хайдутите и синовете им, отишли и изкопали заровените съкровища. Някой от тях ги вложили в банки, други си ги оставили заровени в земята. И до днес иманярите търсят скрити хайдушки жълтици. Говори се, че Панайот Хитов декларирал в банката в Русе 180 кила злато. Други пък казват, че завел рода си от Сливен в Сливенските лозя. Под всяка лоза имало закопано по едно гърне със злато. И той казал:

- Ха сега, прекопайте това лозе и всеки да си изкопае златото и да си го вземе.

В лозете имало сто-двеста лозини.

Веднъж в Сливен, било преди Балканската война, един беден човек срещнал Панайот Хитов и му рекъл:

- Бай Панайоте, много съм сиромах, кажи ми къде има закопано злато да ида да си извадя.

- Ще идеш – казал му – от Сливен към Ичер и като се връщаш обратно има една пътека. На еди кой си завой има един бук, под бука има камъче, една плочка. Ще махнеш плочката и ще копаеш една педя. Там има едно гърне с пет-шест кила злато.

Минало се време, месец-два, Панайот Хитов срещнал този човек и го попитал:

- Ходи ли да вземеш златото?

- А – рекъл, не съм ходил.

- Хайде – рекъл Панайот Хитов – да идем.

Отишли и Панайот Хитов повдигнал плочката и идвадил златото.

Наистина имало гърне пълно с жълтици.

ОРИСВАНЕТО НА ХАДЖИ ДИМИТЪР

Казват, че Хаджи Димитър се родил на ранина, когато изгрявало слънцето. На третата нощ при него дошли орисници и майка му ги усетила. Първата орисница казала:

- Да стане здрав и красив момък, камък като стисне, вода да падне от него.

Втората добавила:

- Тъй да бъде, но да му се свършат дните като е още ерген!

Дошъл ред на третата орисница и тя рекла:

- Съгласна съм, но да стане юнак над юнаците и да се прочуе толкова много, че по сборове и седенки да пеят песни за него!

ХРИСТО БОТЕВ И ЖИТНИТЕ ЗЪРНА

Минах по пътя на четата му и чух чудна легенда. Разправи ми я възстар селянин с обгоряло и набръчкано лице, живи очи и едри, силни ръце. В джоба на куртката си Ботев носил, не само тефтерче с последни записки и план за битки, но и шепа житни зърна. Знаел той, че ще се сбъдне молитвата му, че ще бъде скъпа паметта му за тоя народ от орачи и заръчал:

- Дето падна, там ще заровя тези семена. Камънак да се случи, земята пак ще ги оплоди. Безводно да е - кръвта ми ще ги напои и те ще пораснат. По тях ще узнаете къде съм загинал.

Така хората узнали къде е паднал певецът.

БЕЛИЯТ КОН НА ХРИСТО БОТЕВ

Христо Ботев бил роден с поличба навръх Коледа и кръстен с божието име, защото като Христос бил определен курбан за народа си да иде, кръвта си за свободата да пролее и докато свободата не дойде, той да не умира. Нали и сам написал, че “тоз, който падне в бой за свобода, той не умира”.

Когато четата потеглила от Козлудуй към Балкана, ново знамение се появило. Над четниците се спуснал черен облак, а пред облака летели кръстат орли и го водели. Пред всички яздел на бял кон самият Христо Ботев. Яздел като хала и черкезите щом го зърнели бягали през глава и се пръскали като пилци пред герак.

От Милин камък четниците се намерили на Веслец, през Равнището се изкатерили на Мазневите кошари. А облакът над тях все се виел, кръстатите орли все пишцели и белият кон на Ботев цвиллил, та планината ехтяла и риел с копита, та поляните дънел, сякаш искал да попречи, да не спират на Мазневите кошари. Не бил добър човек Димитър Мазнев! Но капналите от умора четници спрели. От два дена не били яли. Хванали десетина шилета, заклали ги и ги сложили да се пекат на шиш край огньовете. А Мазната се вайкал и поглеждал дали не идат турците, че да предаде четата и войводата й. Защото и Мазната бил роден с поличба, да бъде мазник и предател. Нали затова и името му било такова. Той настоявал да му платят шилетата. Ботев въздъхнал:

- И ние за такива сме тръгнали курбан да ставаме! Дайте му парите и да се маха, да не го гледам!

Парите носел Обретенов. Той бил касиер на четата и все по Ботев вървял. Броил Обретенов парите на Мазната, а турците се задали отдолу. Четата бързо се дигнала и през Таушаница и Царево ливаде, заела позиция на Веждата и Голия връх. При Мазната останали и агнетата, и парите. Останал край Мазневите кошари и белият кон на Ботев, защото нагоре не можело вече с кон да се ходи.

Черкезите оградили четата и загърмели. Започнала битката от заранта, та до вечерта. А черният облак се спуснал още по-ниско и кръстатите орли записукали жално и тревожно. Завалял проливен дъжд. Река Крушовица преляла и потекла кървава, а водите ѝ повлекли камъни и човешки глави чак долу до с. Моравица.

Казват, че когато завършила битката, загинал и Ботев. Изправил се той да види колко момчета са отишли курбан за милата свобода и една пушка гръмнала, та го ударила. Отде се взела тая пушка, никой не видял. Това не е била пушка турска, нито черкезка, а пушката на Мазната. Димитър Мазната убил Ботев защото мислел, че носи още пари, та и тях да вземе. Убил го и пари не намерил, но и хаир не видял. Целият му род после измрял и се пръснал, та никой не останал. А самият Мазнев загубил съня си, мятал се в леглото си, бълнувал и се стряскал. Когато другарите му го питали “Какво ти е?”, той отговарял: ”Грях сторих и този грях ще ме затрие. Все ми се явява насън Ботев и пита: “Защо ме уби? Пари ако ти трябваха, пари да съм ти дал, име ако ти трябваше, име да съм ти дал?”.

А белият кон денем и нощем риел земята около Мазневите кошари и цвилел, та цепел планината. Мъчили се да го примамят овчарите, искали да го стигнат и черкезите, но никой не можел да го хване. Един ден сам изчезнал, като че в земята потънал. Явил се и зацвилел над Враца, когато дошли руските войски, та донесли свободата, за която Ботев загинал.

Но Ботев не бил загинал. Нито главата му била довлечена до Крушовската река, нито тялото му било намерено по Балкана. Казал бил той някога: “По житните зърна, които нося в джоба на куртката си, ще намерите гроба ми!”. Но гробът му никъде не е намерен. Ботев бил ударен смъртоносно от куршума на Мазната, но не загинал, а само загубил свят и памет, та бил като жив мъртвец. Той бил орисан да не умре, докато народът не се освободи. Турците го намерили и го отвели на заточение в Диарбекир. Години наред си живял там безпаметно и никой не можел да каже кой е и какъв е.

Във Враца му издигнали паметник. Обретенов не дошъл при откриването на паметника. Петдесет години той не стъпил във Враца и във Врачанската планина, докато един ден го довели да покаже къде и как е загинал Ботев. Тръгнали от с. Паволче нагоре по пътеката. На Обретенов дали да язди един бял кон. Тоя кон по време на Септемврийското въстание 23-та тичал и цвилел покрай линията от Враца и Михайловград. Тогава го хванали и го довели в с. Паволче. Но никой не знаел, че бил конят на Ботев. Конят бил стар, но щом Обретенов го яхнал, литнал по пътеките нагоре в планината. На Мазневото, дето били някога кошарите на предателя, той спрял, ударил яростно три пъти с копитата и след това се намерил на Йолковица. Обретенов посочил мястото, дето паднал Ботев, но повече нищо не казал. Отнесъл тайната за Ботевата смърт в гроба си.

А Ботевиет кон се изгубил. И истина ли е или лъжа, не се знае, но когато в 1957 година из цяла България плъзнала мълвата, че Ботев е жив,

един бял кон тичал с развята грива около линията на гара Мездра и цвилел след преминаващите влакове. А във влаковете хората говорели само за това:

Ботев бил заточеник в Диарбекир и доживял до 115 години. Понеже никой не го знаел кой е и какъв е, не го освободили след Санстефанския мирен договор, а и сам той не помнел кой е и защо е в тая далечна земя. Но ето че един ден се събудил като стреснат и казал: “Аз съм Ботев. Аз излязох да се бия за свободата на България.”

Тая мълга за един ден заля цяла България и цяла България искаше да ѝ повярва. Сам Ботев беше казал за себе си: “Тоз който падне в бой за свобода, той не умира!”. Кой ли ден ще се понесе пак мълга, че е жив някъде по света? И кой ли ден ще се появи белият му кон, галопиращ и цвилещ нейде из България.

ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ НА ГОСТИ У СУЛТАНА

Турският цар обещал хиляда лири на този, който му отнесе главата на Гоце, ала никой, нито турчин, нито влах, не се намерил да стори това. Гоце работел и за турците, и за българите и хората го обичали.

Като никой не искал да изпълни волята на султана, един път Гоце решил сам да му се представи. Преоблякъл се с бейски дрехи, не един и двама турски големци го приемали и криели, затова не било трудно и дрехи да си намери. И отишъл заедно с ходжата и други известни турци да честити байряма на турския султан. Навсякъде из двореца било пълно със стражи. Още с влизането си се запознали, Гоце се представил за син на много известен турски бей. Наредили се, седнали гостите както си му е редът. По турски обичай, дали им първо кафе. Като си изпил кафето, Гоце си натопил пръста в утайката и ударил един печат зад гърба си, на стената дето седял. На излизане написал една бележка и я дал на един стражар от последния пост, да я занесе на султана.

В бележката пишело на чист арабски: “Царю честити, ти обеща хиляда лири за мойта глава, а днес тя сама дойде при тебе. Ако искаш да знаеш кой съм, погледни белега от кафето на мойто място, където е белегът, там седях. Аз съм Гоце Делчев.”

Човекът не знаел да чете и отнесъл бележката. А султанът разбрал, че с такъв юнак, трудно ще излезе на глава. Затова и турците го прекръстили “канатлъ шейтан” – хвърковат дявол, а Дервиш ефенди от Скопие му пращал по мало и голямо вест, че иска да го види и да се поклони на юначеството му, защото всички е изморил да го търсят, от пъдар, та чак до султан.